rijksuniversiteit groningen

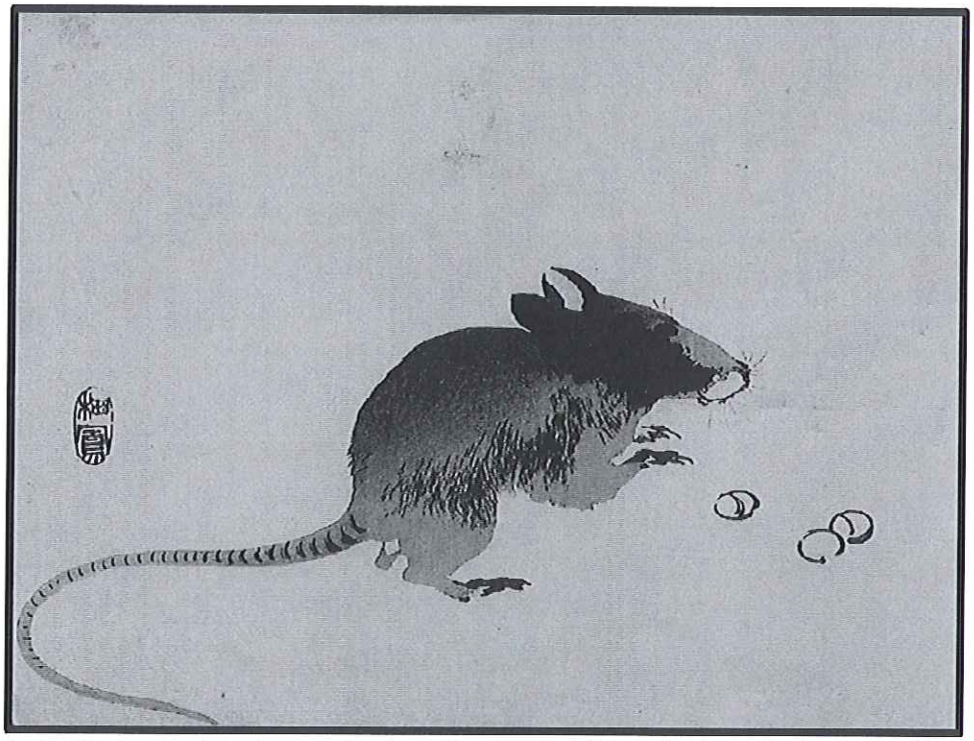
umcg

Jaarverslag Proefdierdeskundigen 2013

Vergunninghouder Rijksuniversiteit Groningen

M. van der Meulen-Frank
C.M.A. Thuring

27 mei 2014

De afbeelding is een werk van de Japanse kunstenaar Numata Kashu (1838-1901) en dateert uit 1895. De afbeelding toont een rat - zeer waarschijnlijk een jonge vrouwelijke rat - en drie boontjes.

Inhoudsopgave

Inleiding 3

1 Dierproeven en proefdieren binnen de RUG in cijfers 4

2 Toezicht op het welzijn van proefdieren 9

2.1 Intern toezicht 9

2.2 Extern toezicht 11

3 Overige activiteiten 11

4 Tot besluit en plannen 2014 14

Inleiding

Het jaar 2013 had het jaar moeten worden waarin Nederland Europese regelgeving over proefdieren en dierproeven in haar nationale regelgeving incorporeerde. Hoewel dit doel niet werd bereikt, nam vergunninghouder Rijksuniversiteit Groningen (RUG) al een voorschot op de aangekondigde wijzigingen. Concreet realiseerde zij voor één van de twee proefdierfaciliteiten de Instantie voor Dierenwelzijn.

"Dierproeven zo optimaal mogelijk uitvoeren, voor wetenschapper én proefdier" staat hoog in het vaandel bij vergunninghouder RUG.

In onderhavig jaarverslag leest u wat er zich binnen het toezichtgebied van de proefdierdeskundigen binnen de RUG in het kalenderjaar 2013 afspeelde.

Groningen, mei 2014,

Miriam van der Meulen-Frank.

Catriene Thuring.

Proefdierdeskundigen Rijksuniversiteit Groningen.

1 Dierproeven en proefdieren binnen de RUG in cijfers

Het vastleggen van gegevens over dierproeven en proefdieren begint bij het noteren van waarnemingen aan dieren en uitgevoerde interventies op de werkvloer door dierverzorgers, biotechnici, onderzoekers en proefdierdeskundigen. Deze notities in de zogeheten welzijnsdagboeken vormen de basis voor de welzijnsevaluaties. Deze evaluaties worden voor alle dierproeven uitgevoerd binnen de RUG, opgesteld door de verantwoordelijk onderzoeker. De inhoud van de welzijnsevaluaties wordt gebruikt om de Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA) adequaat te kunnen informeren over het aantal dierproeven uitgevoerd door vergunninghouder RUG, en de inhoud ervan. Zo wordt o.a. aantekening gemaakt van de gebruikte diersoort, manier van verwerving van de dieren, doel van de proef, gebruik van anesthetica en pijnstillende middelen en de mate van ongerief die de dieren hebben ondergaan. Daarnaast wordt de inhoud van de welzijnsevaluaties gebruikt voor het optimaliseren van een diermodel en van bedrijfsinterne processen.

In onderhavig hoofdstuk worden de belangrijkste punten uit de registratieronde 2013 beschreven.

In 2013 werden binnen de RUG 23.801 dierproeven verricht. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de aantallen dierproeven uitgesplitst per diersoort in de periode 2009-2013.

Tabel 1: Aantal dierproeven binnen de Rijksuniversiteit Groningen in de periode 2009-2013.

Diersoort	2009	2010	2011	2012	2013
Muizen	11402	12202	11345	13211	11894
Ratten	7542	8224	8636	8475	5264
Hamsters	164	165	18	70	42
Cavia's	164	143	250	204	119
Andere knaagdieren	135	104	319	223	49
Konijnen	17	36	32	7	8
Andere vleeseters	0	0	5	0	0
Katten	0	0	0	0	0
Oude wereld-apen	7	0	0	0	0
Varkens	34	48	20	16	0
Geiten	0	3	2	2	3
Schapen	0	10	2	0	0
Kippen	111	142	0	190	84
Kwartels	0	74	68	0	0
Andere vogels	7220	7252	3613	6401	5387
Amfibieën	4	0	0	0	0
Vissen	619	632	301	1733	951
Totaal	**27.419**	**29.035**	**24.611**	**30.532**	**23.801**

Ten opzichte van het jaar 2012 werden in 2013 6.731 minder dierproeven verricht; een daling van 22%. Bijna de helft van deze daling komt voort uit een substantieel kleiner aantal dierproeven met ratten (daling van 3.211 dierproeven). Daarnaast werden in 2013 minder dierproeven uitgevoerd met muizen (daling van 1.317 dierproeven), met vogels (daling van 1.014 dierproeven) en met vissen (daling van 782 dierproeven).

De daling in het aantal dierproeven met ratten heeft voornamelijk twee oorzaken. De belangrijkste oorzaak is dat één onderzoeksgroep die in 2012 nog bijna 1.800 dierproeven met ratten verrichtte, in dat jaar haar werkzaamheden voor de RUG beëindigde en de onderzoeksactiviteiten structureel verplaatste naar een andere universiteit. De tweede oorzaak is dat een andere onderzoeksgroep waarin veel dierexperimenteel onderzoek met ratten wordt verricht in 2013 tijdelijk minder promovendi had en bijgevolg minder onderzoek deed. Binnen de RUG verrichten ongeveer dertig onderzoeksgroepen studies aan muizen. De daling in het aantal proeven met muizen is terug te voeren op een lager aantal gebruikte dieren binnen ongeveer tien groepen ten opzichte van 2012. Het is nog niet te zeggen of dit een tijdelijke of een blijvende daling is. De daling in het aantal dierproeven met vogels is niet terug te voeren op één studie of één diersoort. In vergelijking met 2012 toonde 2013 meerdere verschillen: minder dierproeven met grutto's, lepelaars en postduiven, maar meer dierproeven met koolmezen en pimpelmezen. Deze variatie past bij het opstarten en afronden van onderzoeksprojecten door een grote groep onderzoekers. De daling in het aantal dierproeven met vissen tenslotte komt voort uit twee processen: binnen de Faculteit Wiskunde en Natuurwetenschappen werd de onderzoekslijn met stekelbaarzen beëindigd terwijl binnen de Faculteit Medische Wetenschappen het dierexperimenteel werk met zebravissen sterk werd uitgebouwd.

In onderstaande tabel worden gegevens over proefdiergebruik binnen de RUG weergegeven. Een toelichting volgt na de tabel.

Tabel 2: Proefdiergebruik 2013 binnen de Rijksuniversiteit Groningen: cijfers nader bekeken.

Verdeling over faculteiten:		
Aantal dierproeven van faculteit Wiskunde en Natuurwetenschappen (FWN)	9.290	39 % van het totaal
Aantal dierproeven van faculteit Medische Wetenschappen (FMW)	14.511	61 % van het totaal
Aantal dierproeven van faculteit Letteren	0	0 % van het totaal
Meest toegepaste doeleinden:		
Dierproeven met doel: andere wetenschappelijke vraagstelling	7.695	32% van het totaal
Dierproeven met doel: wetenschappelijke vraag m.b.t. gedrag van dieren	3.803	16% van het totaal
Dierproeven met doel: wetenschappelijke vraag m.b.t. andere ziekten bij mensen	4.854	20% van het totaal
Dierproeven ingedeeld naar mate van ongerief:		
Aantal dierproeven waarbij sprake was van gering ongerief	11.471	48% van het totaal
Aantal dierproeven waarbij sprake was van gering tot matig ongerief	4.930	21% van het totaal
Aantal dierproeven waarbij sprake was van matig ongerief	5.620	24% van het totaal
Aantal dierproeven waarbij sprake was van matig tot ernstig ongerief	1.539	6% van het totaal
Aantal dierproeven waarbij sprake was van ernstig ongerief	241	1% van het totaal
Aantal dierproeven waarbij sprake was van zeer ernstig ongerief	0	0 % van het totaal

Specifieke dierproeven:		
Aantal dierproeven waarbij dieren geëuthanaseerd werden zonder voorafgaand een experimentele handeling te hebben ondergaan	3.973	17 % van het totaal
Aantal dierproeven waarbij dieren een operatieve ingreep ondergingen onder anesthesie inclusief pijnstilling	3.898	16 % van het totaal
Aantal dierproeven waarbij dieren werden bestraald	794	3 % van het totaal
Aantal dierproeven waarbij bij dieren een ontsteking/infectie werd opgewekt	1.074	5 % van het totaal
Hergebruik van proefdieren:		
Aantal dierproeven waarbij dieren werden hergebruikt, dus een tweede maal in proef gingen	710	3 % van het totaal
Dierproeven met transgene proefdieren:		
Aantal dierproeven met transgene muizen	3.612	15 % van het totaal
Aantal dierproeven met transgene ratten	27	0,1 % van het totaal
Aantal dieren gefokt vs. aantal dieren gedood vóór de proef:		
Aantal gefokte niet–transgene dieren	13.394	
Aantal niet-transgene dieren gedood vóór het begin van de proef	7.355	
Aantal gefokte transgene dieren	38.599	
Aantal transgene dieren gedood vóór het begin van de proef	29.277	
Proefdiersoorten:		
Aantal gebruikte diersoorten	29	
Betrokken personen:		
Totaal aantal artikel 9 functionarissen, hoofdaanvrager van een DEC aanvraag	186	
Totaal aantal betrokken artikel 12 functionarissen	47	
Proefdierkundig onderwijs:		
Aantal georganiseerde cursussen proefdierkunde	3	
Aantal cursisten cursus proefdierkunde	69	

Ten aanzien van de verdeling van dierproeven over de faculteiten kan gesteld worden dat er een verschuiving heeft plaatsgevonden van 55 % : 45 % in 2012 naar 61% : 39% in 2013 voor FMW t.o.v. FWN. Binnen beide faculteiten was in absolute zin het aantal dierproeven lager, binnen FWN werd de sterkste daling vertoond.

De drie binnen de RUG meest toegepaste doelen om dierproeven uit te voeren zijn niet gewijzigd ten opzicht van voorgaande jaren. Het meeste toegepaste doel was "een andere wetenschappelijke vraagstelling", vervolgens het doel "een wetenschappelijke vraag met betrekking tot andere ziekten bij mensen" en als derde meest toegepaste doel "een wetenschappelijke vraag met betrekking tot gedrag van dieren".

In de door de onderzoekers opgestelde welzijnsevaluaties wordt per dier beschreven in welke mate dieren ongerief ondervinden en of het geconstateerde ongerief in een dierproef meer, minder of evenveel is vergeleken met de inschatting voorafgaand aan de start van de uitvoering. Deze informatie wordt samengevat in een getal op een schaal van één tot zes: de mate van ongerief welke de dieren hebben ondergaan. Dit getal, opgenomen in de jaarcijfers, laat niet zien of de mate van ongerief gelijk was aan de inschatting vooraf of dat het ongeriefsniveau hoger of lager was dan van tevoren aangegeven.

In het jaar 2013 was in 69% van de dierproeven ongerief "gering" of "gering tot matig" van toepassing. In 2012 was dit 63%. Van gering ongerief is bijvoorbeeld sprake wanneer in een dierproef dieren worden gedood zonder een voorafgaande handeling of bij het eenmalig toedienen van een injectie. Een voorbeeld van gering tot matig ongerief is het eenmaal bij komen uit anesthesie.

Dertig procent van de dierproeven heeft geresulteerd in matig of matig tot ernstig ongerief voor de proefdieren. Ten opzichte van 2012 is er sprake van een absolute daling met 3852 dieren. Hoewel het streven naar vermindering van ongerief voor proefdieren duidelijk besloten ligt in de wettelijke opdracht aan biotechnici, onderzoekers en proefdierdeskundigen is de absolute daling in het aantal dieren dat matig ongerief of matig tot ernstig ondervond niet één op één te herleiden tot actieve interventies om het ongerief zoveel mogelijk te minimaliseren.

In 241 dierproeven was sprake van ernstig ongerief. Deze dierproeven werden uitgevoerd in het kader van 41 verschillende onderzoeksprojecten. In drie projecten was dit ongeriefsniveau van tevoren ingeschat. Het betrof diermodellen waarbij bij dieren een ziekte werd opgewekt: in één project multiple sclerose en in twee projecten glomerulonephritis.
Het ongeriefsniveau "ernstig" werd in de 38 resterende projecten bereikt als gevolg van complicaties; het ongerief was meer dan van tevoren was verwacht. Enkele voorbeelden van complicaties waren dieren met acuut hartfalen, dieren met een forse open wond na een operatie ten gevolge van krabben of bijten door het dier zelf of door kooigenoten en dieren met een verlamming aan één van de poten.

In alle gevallen van ernstig ongerief werd uitvoerig overlegd met de betrokken onderzoeker(s) teneinde de oorzaak van de complicatie te achterhalen en de kans op herhaling in de toekomst te voorkomen. In enkele gevallen resulteerde dit in een structurele verfijning van het gebruikte diermodel of een experimentele ingreep.

Geen enkele dierproef resulteerde in 2013 in zeer ernstig ongerief voor de betrokken dieren. Onderzoekers deden geen voorstel bij de Dierexperimenten Commissie voor een studie met het hoogste ongeriefsniveau, noch werd door complicaties tijdens de uitvoer van een studie dit ongeriefsniveau bereikt.

De rubriek "specifieke dierproeven" laat zien dat bij 3.973 (17%) van de uitgevoerde dierproeven sprake was van het laagste ongeriefniveau voor proefdieren: de betreffende dieren werden *lege artis* geëuthanaseerd zonder voorafgaand een andere handeling te hebben ondergaan. De dode dieren werden bijvoorbeeld gebruikt voor het isoleren van organen om er orgaanslices van te maken of cellen om een in-vitro celkweek te starten.
Hergebruik van proefdieren bleef met 3% van het aantal dierproeven stabiel in 2013. In 2012 ging het om 4% van het aantal dierproeven.
Het aantal dierproeven met transgene muizen steeg zowel in absolute zin (van 3.583 in 2012 naar 3.612 in 2013) als relatieve zin (12% in 2012 en 15% in 2013). De stijging in het gebruik van transgene muizen is een trend die zich gestaag voortzet. Het gebruik van transgene ratten is stabiel en minimaal gebleven: 0,1 % van het totaal aantal dierproeven.

Binnen de twee proefdierfaciliteiten van de RUG worden dieren, met name muizen, gefokt. Het betreft zowel genetisch gemodificeerd als niet-genetisch gemodificeerde dieren. In totaal werden in 2013 51.993 dieren gefokt; 13.394 niet-transgene dieren en 38.599 transgene dieren. Van deze dieren werden 36.632 gedood zonder gebruikt te zijn in een dierproef; dit is 70% van het aantal gefokte dieren. De fok van een deel van deze dieren kan voorkomen worden. Vergunninghouder RUG beschouwt het nodeloos fokken van dieren als een probleem. Doelstelling was en is om de fokefficiëntie te verhogen d.w.z. het aantal dieren "gedood voor het begin van de proef" zowel in relatieve als absolute zin te verlagen. Ondanks inspanningen door meerdere personen en op verschillende wijzen kon in 2013 geen substantiële verbetering van deze situatie gerealiseerd worden. In de loop van 2013 werden daarom voorbereidingen getroffen om in 2014 het cryopreserveren van foklijnen uit te besteden aan een externe partner, zodat het fokken van zo veel mogelijk lijnen, die langere tijd niet gebruikt worden, maar ook niet verloren mogen gaan voor toekomstig onderzoek, binnen afzienbare stop gezet kan worden. Daarnaast worden inspanningen gedaan om tenminste een deel van de technieken ook in huis te kunnen inzetten.

In 2013 werden dierproeven verricht met 29 verschillende species. Ten opzichte van 2012 deden zich de volgende wijzigingen voor. Er werden geen dierproeven meer verricht met de soorten varken en stekelbaars. Nieuw gebruikte proefdiersoorten waren goudplevier, patrijs, veldleeuwerik, boomleeuwerik, lepelsteur en koffervis. De keuze voor het al dan niet gebruiken van een bepaalde diersoort ligt voor het grootste deel in handen van de onderzoekers. Wanneer zij een bepaalde nieuwe soort heel relevant achten, beschrijven zij het gebruik van deze species in een DEC aanvraag voorzien van een motivatie voor de keuze van deze diersoort.

Tenslotte is het aantal deelnemers aan de cursus proefdierkunde gedaald van 101 deelnemers in 2012 naar 69 in 2013. Hoewel dit een substantiële daling is, zijn er geen redenen om aan te nemen dat het een structurele daling betreft. In de periode 2008-2012 varieerde het aantal cursisten per jaar van 79 tot 120. De geconstateerde daling in 2013 in het aantal cursisten Proefdierkunde lijkt te passen bij de eerder waargenomen variatie.

2 Toezicht op het welzijn van proefdieren

2.1 Intern toezicht

In 2013 was de Wet op de dierproeven nog in ongewijzigde vorm van kracht en hielden de proefdierdeskundigen interne toezicht conform het dierproevenbesluit, waarin de wettelijke taken van de art. 14 functionaris benoemd zijn:

1. Het houden van toezicht op de wijze van uitvoering van de dierproeven;
2. Het houden van toezicht op de keuze en de verwerving van de proefdieren, waaronder begrepen de fokkerij;
3. Het houden van toezicht op hun verzorging en behandeling zowel voor en tijdens als na de proef;
4. Het houden van toezicht op de eventuele verdoving en euthanasie der dieren en
5. Het houden van toezicht op de registratie van de proefdieren en de dierproeven (zie hoofdstuk 1).

Het houden van toezicht op de registratie van de proefdieren en de dierproeven over kalenderjaar 2012 en de advisering aan de Dierexperimentencommissie (DEC) over alle aanvragen voor dierexperimenten werden in het verslagjaar op dezelfde wijze uitgevoerd als in voorgaande jaren.
Het toezicht op de jaarregistratie betekent in de praktijk dat de proefdierdeskundigen alle gegevens, die onderzoekers aanleveren, verzamelen, op juiste interpretatie van gegevens uit het welzijnsdagboek controleren en in overleg met coördinatoren van de onderzoeksgroepen de gegevens vaststellen. Deze gegevens worden in verzameltabellen opgenomen en aan de NVWA verstrekt. Tijdens de uitoefening van de andere wettelijke taken verzamelen de proefdierdeskundigen informatie over dierenwelzijn, die bij de registratie gebruikt wordt.

De proefdierdeskundigen voerden op bijna alle aanvragen voor dierexperimenten een voorscreening uit en de aanvragen werden waar nodig door de onderzoeker aangepast, voordat de aanvragen aan de DEC werden voorgelegd. Bij alle vergaderingen van de commissie was tenminste één proefdierdeskundige aanwezig om de commissie te adviseren. Tussentijdse verzoeken tot wijziging van een aanvraag werden door de proefdierdeskundigen namens de DEC afgehandeld als de wijzigingen binnen het mandaat van de proefdierdeskundigen pasten.

Het nieuwe meldings- en labelingssysteem voor dieren met welzijnsproblemen, dat in 2012 in samenwerking met de CDP werd toegevoegd aan het elektronische bedrijfssysteem, werd in gebruik genomen. Dit betekent dat zowel onderzoekers als proefdierdeskundigen bericht krijgen van de melding van een welzijnsprobleem en dat de betreffende dieren in de dierkamer makkelijk traceerbaar zijn. In het bedrijfssysteem wordt een zogeheten welzijnsconstatering beschreven. Het impliceert dat een behandel- of actieplan wordt opgesteld en uitgevoerd door de onderzoeker of door de dierverzorger. Wekelijks controleren de proefdierdeskundigen samen met een biotechnicus alle dieren met een welzijnslabel en nemen beslissingen over acties om het ongerief te beperken of te beëindigen. De verantwoordelijk onderzoeker wordt eveneens bij de procedure betrokken.
In 2013 werd ruim 400 keer een welzijnsconstatering gedaan. In 40% van de gevallen betrof het dieren in fok, in 60% van de gevallen ging het om dieren in experiment. Bij welzijnsconstateringen in fok wordt direct besloten tot euthanasie van dieren met welzijnsproblemen als het om aangeboren afwijkingen of geboorteproblemen gaat. Voor de overige dieren met geringe tot matige welzijnsproblemen werd een behandeling ingesteld, die in een deel van de gevallen succesvol was. Bij het uitblijven van herstel of bij te hoog ongerief werd besloten tot euthanasie.

De proefdierdeskundigen brachten regelmatig gedetailleerd advies uit op de terreinen waarop toezicht gehouden moet worden. In veel gevallen vroegen onderzoekers en biotechnici zelf advies en in andere gevallen lag het initiatief bij de proefdierdeskundige. De advisering is niet vrijblijvend als het advies direct verband houdt met de wettelijke plicht om de 3 V's voor zover als mogelijk te implementeren in dierproeven. Door de proefdierdeskundigen werd ook sturing gegeven aan de ontwikkeling van bekwaamheden.

Daarnaast hebben de proefdierdeskundigen uitdrukkelijk opdracht van de vergunninghouder om in geval van omissies handelend op te treden. In 2013 stelden de proefdierdeskundigen in vier gevallen vast dat bij de uitvoering van experimenten tenminste aan één ge- of verbod van de Wet op de Dierproeven niet was voldaan. Het betrof eenmaal het starten van experimenten voordat de advisering door de Dierexperimentencommissie was afgerond, tweemaal het gebruik van extra dieren in onderzoek met beperkt ongerief en eenmaal betrof het uitval van een groot deel van de dieren, waarvan enkele dieren extra ongerief ondervonden zonder dat de onderzoeker daarover rapporteerde. De vergunninghouder is over deze constateringen geïnformeerd.

In 2013 werden de proefdierdeskundigen opgenomen in het managementteam van de CDP. Hoewel dit leidde tot een verzwaring van het takenpakket van de proefdierdeskundigen, vinden vergunninghouder RUG en proefdierdeskundigen en de CDP de meerwaarde van nauwe samenwerking tussen dierfaciliteit en proefdierdeskundige opwegen tegen dit nadeel. Deze positie is mede ingegeven door de aanstaande wetswijziging, nadere informatie hierover is te vinden in hoofdstuk 3 van dit verslag.

Naast de wekelijkse ronde om dieren met welzijnsproblemen te controleren, bezochten de proefdierdeskundigen de dierfaciliteiten, gezamenlijk met een onderzoeker of biotechnicus of zelfstandig. In het overgrote deel werd geconstateerd dat dierproeven zorgvuldig werden uitgevoerd conform afspraken vastgelegd in DEC-aanvragen. Onderstaand staan voorbeelden van bevindingen die in overleg met de onderzoekers verbeterd zijn:

- Het onvoldoende frequent controleren van verouderende dieren;
- Het onvoldoende waarnemen van ongerief, onvoldoende of onjuist interpreteren van deze waarnemingen, niet of niet-adequaat handelen en het onoverzichtelijk vastleggen van de waarnemingen in welzijnsdagboeken;
- Uitval ten gevolge van bestraling.
- Starten van dierexperimenten voordat de beoordeling door de Dierexperimentencommissie is afgerond.

Individuele huisvesting van sociale dieren werd nog zelden aangetroffen. In de faciliteit van FWN worden zelfs 2-generatie koppels (moeder-dochter of vader-zoon) aangehouden om individuele huisvesting te voorkomen.

(Weefsels van) dieren met onbegrepen verschijnselen werden voor pathologisch onderzoek ingestuurd.
Uitgangspunt is dat geen ernstig zieke dieren levend voor pathologisch onderzoek ingestuurd worden. Voor deze categorie was het van belang dat er in 2013 opnieuw aandacht besteed werd aan het uitvoeren van secties binnen de dierfaciliteiten. Dit is echter doorgeschoven naar 2014.

Het project om euthanasieprocedures te optimaliseren is in 2012 gestart en zou in 2013 afgerond worden. Door onvoldoende voortgang is afronding van het project naar 2014 verplaatst.

2.2 Extern toezicht

De Nederlandse Voedsel en Waren autoriteit (NVWA) houdt toezicht op de naleving van de Wet op de dierproeven.

In 2013 werden door een NVWA inspecteur 4 bezoeken aan verschillende dierfaciliteiten van de RUG gebracht. De bezoeken waren reguliere inspecties. Twee van deze bezoeken betroffen herinspectie i.v.m. de schriftelijke waarschuwingen die in 2012 waren afgegeven. Geconstateerd werd dat de faciliteiten c.q. onderzoekers voldoende verbeteringen hadden aangebracht. De inspecteur sprak zijn complimenten uit voor de aanpassing van de klimaatregeling in de faciliteit van FWN.

De inspectie hanteerde inspectielijsten voor de volgende onderwerpen:
- Huisvesting
- Handelingen op werklocatie
- Uitvoering conform onderzoeksplan

Aan de hand van de lijsten wordt bepaald of minimaal voldaan wordt aan de eisen die gesteld worden door de Wet op de dierproeven.

De inspecteur stuurde zijn bevindingen van bezoeken die geen herinspectie betroffen per e-mail naar de proefdierdeskundigen. De officiële inspectielijsten werden later op aanvraag verstrekt.
Bevindingen van de inspecteur hadden betrekking op verschillende aspecten van huisvesting, verzorging en welzijn van proefdieren:

- onvoldoende maatregelen om lichaamstemperatuur van muizen onder anesthesie op peil te houden.
- lekken van isofluraan uit inductiebox, waardoor dieren stress kunnen ondervinden.
- onvoldoende verstrekking van hooi aan konijnen en cavia's.
- individuele huisvesting van een vrouwelijk konijn.

Deze aspecten behoefden wel aandacht, maar hadden geen grote invloed op het welzijn van de proefdieren. De proefdierdeskundigen handelden alle bevindingen van de inspectie af in overleg met betrokken onderzoekers, andere medewerkers, proefdiercoördinatoren en managers.

3 Overige activiteiten

Hét proefdierkundig thema van 2013 betrof de voorbereiding van implementatie van Europese regelgeving in Nederlandse wetgeving. De Europese regelgeving is de EU Directive 2010/63/EU betreffende de bescherming van dieren die voor wetenschappelijke doeleinden worden gebruikt. Beoogd wordt de vigerende Nederlandse Wet op de dierproeven (Wod) te herzien op basis van de Europese wetstekst. Het herzien van de Wod vereist besluitvorming op landelijk politiek niveau. Hoewel deze herziening niet werd gerealiseerd in 2013, werden op landelijk niveau en binnen de RUG initiatieven ontplooid om goed voorbereid te zijn op de situatie waarin de Wod wel zal zijn aangepast, naar verwachting in 2014.

De EU Directive verbindt zich sterk aan de principes van de 3 V's: Vervanging, Vermindering en Verfijning. Hoewel ook de eerdere Europese regelgeving en de Nederlandse Wet op de dierproeven zich op deze principes baseerde, legt de nieuwe regelgeving hier meer nadruk op. Voorzieningen zijn getroffen om de naleving van deze principes te ondersteunen en nieuwe mogelijkheden van Vervanging, Vermindering en Verfijning te ontwikkelen. Eén van deze voorzieningen is de instelling van een Instantie voor Dierenwelzijn (IvD) op instituutsniveau.

De taken van de IvD hebben direct of indirect betrekking op de principes Vermindering en Verfijning.

Bij Vermindering gaat het om het inzetten van minder proefdieren terwijl de resultaten van de experimenten gelijkwaardig zijn. De verbetering van de proefopzet en het voorkomen van onnodige uitval van dieren leveren vermindering van het aantal gebruikte dieren op.
Verfijning van experimenten omvat alle maatregelen die genomen worden om verstoring van het welzijn van het proefdier te beperken of terug te dringen. Naast training van personeel, maximale voorbereiding en ondersteuning van dieren die een procedure ondergaan die nadelig is voor het welzijn van de dieren en het beperken van de periode waarin het dier ongerief ondervindt, worden tot verfijningsmaatregelen gerekend.

De proefdierdeskundigen startten in 2013 samen met de vergunninghouder, de faculteit Wiskunde en Natuurwetenschappen en de faculteit Medische Wetenschappen overleg met als doel de door de EU vereiste IvD's in te richten binnen de twee faciliteiten van vergunninghouder RUG.
In mei 2013 werd op de locatie CDP gestart met bespreking van werkprotocollen binnen de IvD. Aan deze bespreking nemen deel: de uitvoerend onderzoeker, een vertegenwoordiger van de faciliteit die verantwoordelijk is voor verzorging en behandeling van dieren (biotechnicus), en de proefdierdeskundigen. Hiermee is het mogelijk geworden om tijdig te adviseren en waar nodig afspraken te maken voor toezicht tijdens de uitvoering van een dierstudie. Het functioneren van de IvD wordt tot nu toe door de meeste betrokkenen als positief ervaren. Een beperkt aantal ervaren onderzoekers vindt de IvD bijeenkomsten minder zinvol. Mogelijk speelt het feit dat zij volgens goed uitgekristalliseerde procedures werken waarbij de dieren in beperkte mate ongerief ondervinden hierbij een rol. Op de locatie FWN startte de IvD nog niet in het verslagjaar.

Omdat de IvD een nieuw gremium betreft waarvoor nog geen "best practice" procedures beschreven zijn, werd in overleg met het CDP management een project gestart waarbinnen gemonitord wordt of de IvD optimaal resultaat bereikt. In november vond vanuit dit project een workshop plaats in Groningen met deelnemers van binnen en buiten de RUG, waaronder het ministerie van Economische Zaken. In april verzorgde één van de proefdierdeskundigen een presentatie over dit onderwerp voor de beroepsgroep proefdierdeskundigen. In oktober werd gezamenlijk met het management CDP en de Dierexperimentencommissie een delegatie van het Ministerie van Economische zaken ontvangen om toekomstige IvD procedures, DEC procedures en stroomlijning hiervan te bespreken.

De besprekingen in de Instantie voor Dierenwelzijn gecombineerd met de elektronische vastlegging van welzijnsconstateringen resulteerden in een betere organisatie van dierenproeven en monitoring van dierwelzijn. Zoals aangegeven acteert de IvD op instituutsniveau. Met het lidmaatschap van de IvD wordt de proefdierdeskundige automatisch nauwer betrokken bij de organisatie van dierproeven binnen de faciliteit dan in de context van de bestaande regelgeving.

In oktober werd het voorstel van proefdierdeskundige Catriene Thuring gehonoreerd om zich te bekwamen in de klinische pathologie van proefdieren met een omvang van 0,3 fte. Dit besluit resulteerde in een wijziging in de taakverdeling van de proefdierdeskundigen. De 0,3 fte welke niet meer besteed kon worden aan toezichthoudende taken werd overgenomen door proefdierdeskundige Miriam van der Meulen-Frank. Zij nam het coördineren van de cursus proefdierkunde over alsmede de rol van eerste aanspreekpunt voor proefdierkundige zaken van drie onderzoeksgroepen.

De beide RUG proefdierdeskundigen zijn lid van enkele commissies. Onderstaand volgt een puntsgewijze opsomming:

Catriene Thuring

- Zij is lid van de groep coördinatoren Cursus Proefdierkunde; de cursus leidt onderzoekers op tot de artikel 9 bevoegdheid;
- Zij is lid van de groep Dialoog Transparantie en Verantwoording; deze groep buigt zich over het jaarlijks door de vergunninghouder te publiceren Dierexperimenteel Jaarverslag;
- Zij is voorzitter van de Stichting Proefdierkundige Informatie (SPI);
- Zij is lid van de Werkveldadviescommissie van de opleiding Diermanagement (Van Hall Larenstein;
- Zij is proefdierdeskundige voor externe vergunninghouders: IQ Corporation, Brains-on-Line en Mucosis.

Miriam van der Meulen

- Zij is a.i. voorzitter van de Commissie Toetsing en Advies; deze commissie adviseert over de inhoud van de artikel 14 opleiding;
- Zij is lid van de Curriculum Commissie. De commissie adviseert over de inhoud van artikel 12 opleidingen. Deze commissie was niet actief in 2013;
- Zij is co-mentor van 1 proefdierdeskundige in opleiding.
- Zij is proefdierdeskundige voor externe vergunninghouder Equine Diagnostics. Zij is plaatsvervangend proefdierdeskundige voor de externe vergunninghouders Brains-on-Line en Mucosis.
- Zij is namens de CDP lid van de groep Animal Supplier Audit Partners (ASAP), een samenwerkingsverband tussen vergunninghouders om leveranciers van proefdieren en benodigdheden gezamenlijk te auditeren.

De proefdierdeskundigen woonden, al dan niet gezamenlijk, de volgende bijeenkomsten bij:

Bijeenkomsten extern 2013

Maart	Bijeenkomst groep Transparantie en Verantwoording , Groningen;
April	Bijeenkomst beroepsgroep proefdierdeskundigen, Zeist;
Mei	Bedrijfsbezoek BioXpert, Schaijk;
Mei	Bijeenkomst groep Transparantie en Verantwoording , Utrecht;
Juni	FELASA congres, Barcelona;
Juni	Bedrijfsbezoek Innoser, Lelystad;
November	Bijeenkomst beroepsgroep proefdierdeskundigen, Nijmegen;
November	Biotechnische dagen, Egmond aan Zee;
November	Bijeenkomst ministerie Economische Zaken: 'dieren gedood in voorraad'.

4 Tot besluit en plannen 2014

In dit jaarverslag hebben de proefdierdeskundigen van de RUG aangegeven wat in hun ogen belangrijke zaken waren in 2013. Daarnaast is in de verschillende onderdelen van het verslag terug te vinden wat er van de doelen die gesteld waren voor 2013 terecht is gekomen. Ook voor 2014 zijn punten geformuleerd waarvan de proefdierdeskundigen vinden dat deze extra aandacht behoeven. Het gaat om de volgende onderwerpen:

Aangekondigd was dat de herziene Wet op de dierproeven gereed zou komen in 2012 en van kracht zou worden op 1 januari 2013. Deze datum is in de loop van 2013 bijgesteld naar 1 januari 2014, maar dit bleek voor de overheid opnieuw niet haalbaar. Dit heeft als consequentie dat discussies over uitvoeringsaspecten van de herziene wet zullen worden gecontinueerd in 2014. De proefdierdeskundigen zullen hierin blijven participeren op landelijk en lokaal niveau, o.a. het voeren van gesprekken over het realiseren van een tweede goed functionerende, Instantie voor Dierenwelzijn. Beoogd wordt ook de tweede Instantie voor Dierenwelzijn operationeel te hebben voordat dit een vereiste wordt vanuit de herziene Wet op de dierproeven.

Het protocol Hygiëne en aseptiek is inmiddels in gebruik binnen de CDP. In 2013 is een dergelijk protocol besproken met de gebruikers van de dierfaciliteit van FWN, maar er is nog geen overeenstemming op alle punten bereikt. Ditzelfde geldt ten aanzien de mogelijkheden die de proefdierdeskundigen zien voor chirurgische ingrepen binnen deze faciliteit. Overleg over dit onderwerp zullen zij blijven voeren.

Het UMCG stelt als eis dat al haar afdelingen in 2014-2015 certificeerbaar zijn volgens ISO 9001:2008. De CDP zal als afdeling van UMCG ook volgens dit systeem gaan werken. Dit kan later gevolgd worden door een voorbereiding op AAALAC accreditatie, een kwaliteitssysteem dat zich specifiek richt op proefdierfaciliteiten en onderzoek met proefdieren. Een van de proefdierdeskundigen zal namens het MT het project ISO 9001:2008 leiden. Dit systeem heeft ook meerwaarde voor dierwelzijn en voor het werken conform geldende wetgeving.

Tenslotte: in 2013 is weer door heel veel betrokken medewerkers van de RUG/ UMCG veel werk verzet voor het zorgvuldig uitvoeren van dierproeven en verzorgen van dierproeven. De proefdierdeskundigen ervaren de samenwerking in veel gevallen positief, maar mede door het werken binnen dierfaciliteiten van een opleidingsinstituut zoals RUG en UMCG is het nodig om dagelijks klaar te staan om advies te geven over en toezicht te houden op dierenwelzijn.